

© SHUTTERSTOCK.COM

Van de schoolbanken naar het (werk)veld

Dezer dagen studeren heel wat leerlingen en studenten af, ook in de studierichtingen die van ver of dichtbij met de land- en tuinbouw te maken hebben. Hoe kijken zij tegen de sector aan? Worden ze met open armen ontvangen of veeleer ontmoedigd? Worden ze na hun zorgeloze schooltijd wakker in een harde werkelijkheid? Afgestudeerden denken wel eens dat ze met hun diploma in de hand de hele (boze) wereld aankunnen. **Waarom ook niet?**

Jacques Van Outryve

De land- en tuinbouw heeft nood aan jongeren. Niet alleen om bedrijfsopvolging te verzekeren, maar ook om de vele jobs in de landbouwhandel, de toeleverings- en verwerkende sectoren, het landbouwonderwijs en -onderzoek in te vullen. In deze zomereditie van 'Focus deze week' gaan we na hoe tweede- en derde- of laatstejaarsstudenten bachelor Agro- en Biotechno-

logie, afstudeerrichtingen Landbouw en Agro-industrie aan hogeschool Vives denken over de toekomst van de sector hier in Vlaanderen. Het graduaat Land- en Tuinbouw werd destijds specifiek opgericht om toekomstige bedrijfsleiders in land- en tuinbouw af te leveren. Afgestudeerden vinden vandaag werk in een brede straal rondom de landbouwproductie- en voedingssector. Meerdere komen vroeg of laat

toch op een landbouw- of tuinbouwbedrijf terecht.

Al een aantal jaren krijgen de studenten voor het vak over de beginselen van het landbouwbeleid de vraag voorgelegd: wat is volgens jou nodig om hier rendabel en competitief aan landbouw te doen? Toen ikzelf de leeftijd van de studenten had, luidde het antwoord uit de cursus eenvoudig: grond, arbeid en kapitaal. Later kwamen daar manage- ▶

Focus deze week

mentcapaciteiten bij. Het toenmalige LEI (Landbouweconomisch Instituut) had immers jaar na jaar berekend dat de kostprijs van een liter melk van het enkele tot het tienvoudige kon verschillen tussen bedrijven die nochtans beschikten over een gelijkaardige hoeveelheid grond, eenzelfde kapitaal, dezelfde arbeid, zelfs eenzelfde aantal koeien. Meteen waren er geen drie maar vier factoren die de landbouw van de toekomst zouden bepalen. De cursussen over landbouweconomie wer-

Waar is het goed, beter of het best boeren?

den aangepast. Inmiddels zijn landbouw en maatschappij verder geëvolueerd. Wat is vandaag nodig om hier aan landbouw te doen? Kom je toe met grond, arbeid, kapitaal en managementcapaciteiten? Zijn deze factoren bovendien nog actueel? In Nederland werd een eerste melkveebedrijf in zee gebouwd. Er is daarnaast sprake van verticale landbouw. Ook industrieel kweekvlees zal grond overbodig maken. Met *crowdfunding* raakt elk maatschappelijk gedragen landbouwproject aan het nodige kapitaal met hulp van de sociale media. Robotisering (*smart agriculture*) zal in belangrijke mate arbeid vervangen. Algoritmes zullen instaan voor bedrijfsbeslissingen ... De studenten werd gevraagd om in hun eigen volgorde van belangrijkheid alle factoren op te noemen die nodig zijn om hier nog rendabel aan land- en tuinbouw te doen. Bovendien moeten zij de factoren die volgens hen hier in Vlaanderen voldoende voorhanden zijn en ook nog zullen zijn in het 'groen' aanduiden. De factoren die in Vlaanderen een probleem dreigen te worden, moeten ze in het oranje kleuren. In het rood staan factoren die hier al problematisch zijn. De studenten kregen geen beperkte lijst van factoren voorgeschoteld die ze moesten rangschikken. Ze

moesten zelf factoren aanbrengen. Niet iedereen noteerde dezelfde factoren. De volgorde verschilde sterk van student tot student, ook de motivatie waarom zij het ene belangrijker achtten dan het andere. Ook de kleuren verschilden. 'Grond' was wel steeds rood, maar het stond niet bij iedereen bovenaan. De studenten noteerden tien tot twintig factoren gaande van passie, familie, sociale netwerken, over uiteraard grond, geld, kennis, onderzoek, onderwijs, infrastructuur, tot geografie, water, klimaat, afzetmarkt, logistiek, nabijheid van toeleverings- en verwerkingsbedrijven, politiek en zelfs ... landbouwbladen en een 'goed lief'. De studenten waren diep bij zichzelf en hun omgeving te rade gegaan. Volgorde en kleur waren voor elke student bepalend. Als elke student dezelfde factoren in dezelfde volgorde gezet had, telkens met grond (rood) bovenaan, dan zaten we met een zeer groot grondhonger-

Deze documentaire van Victoria Deluxe geeft een beeld van het harde werk, de twijfels en hindernissen op zes landbouwbedrijven, met hun vreugdes en vooral verdriet. De film is opgenomen in de programmatie van Boerenbond en Landelijke Gilden. Richt je aanvragen aan het provinciaal secretariaat van Boerenbond Oost-Vlaanderen (oostvlaanderen@boerenbond.be).

probleem. Uiteraard hebben factoren met elkaar te maken. Wie geld heeft, kan grond kopen en omgekeerd. Wie grond heeft, kan meer geld lenen. De factor 'water' zagen we slechts de laatste jaren in de lijstjes opduiken en geleidelijk opklimmen naar boven. Zo zijn er ook factoren die jongeren nog niet ontdekt hebben, omdat ze nog normaal zijn. Een vis is zich ook niet bewust van het water. 'Politiek' en 'beleid' worden ook aangeduid als oranje, zelfs zo nu en dan als rood. De proef werd immers afgenomen na de jongste verkiezingen van 26 mei. Veel aandacht krijgt 'afzetmarkt': nu eens groen, dan weer oranje, een enkele keer ook rood. Jongeren zijn zich bewust dat er niet zonder afzetmarkt geproduceerd moet worden, al verscheen deze factor jaren geleden niet eens in de lijstjes. 'Kennis' en 'onderzoek' staan stevast in het groen. Dat betekent dat jongeren ervan overtuigd zijn dat landbouwonderwijs, -kennis en -onderzoek sterk aanwezig zijn en ook zullen blijven. Maar wat als de rest van de factoren onvoldoende zijn? Zullen we dan eerder kennis dan producten moeten uitvoeren, zoals een Nederlandse landbouwminister ooit stelde? Jongeren menen te weten wat nodig is om aan landbouw te doen. Ze zien hoe het er thuis op het bedrijf aan toegaat, maar weten ook niet alles. Ze vermelden in hun lijstjes 'loonwerk' en 'arbeid'. Over de beschikbaarheid van arbeid maken ze zich zorgen (oranje, zelfs rood). De bedrijven van de toekomst zullen een beroep moeten kunnen doen op arbeiders, ploegleiders, zelfs op *herd managers* ... Maar met de gestegen welvaart in Polen bijvoorbeeld, vinden de Polen hoe langer hoe meer goed betaalde jobs in eigen land.

Een ijkpunt

Hoe zit het elders? Laat ons vergelijken om te zien waar we staan (ijkpunt of *benchmark*). Strikt genomen vraagt deze denkoefening immers de volgende aanvullende vraag: noem mij een land

in de wereld waar jouw rode factoren groen zijn. Ga ook na welke factoren in die landen rood gekleurd zijn en hier (nog) groen kleuren. En kies! Waar is het goed, beter of het best boeren? Denk aan de Nederlandse boer die naar Canada emigreerde omdat hij in Nederland 100 km ver moest rijden om zijn mest af te zetten. In Canada rijdt hij nu 1100 km om zijn varkens naar het slachthuis te brengen. De vraag luidt dan: waarmee rij je het liefst? Hij vertelde mij dat zijn dichtste buur op enkele kilometers afstand woont en het dichtste café op meerdere tientallen kilometers. En vanaf oktober zijn de wegen er vaak dichtgesneeuwd. Denk aan de Vlaamse boer die naar Noord-Frankrijk emigreerde en nog steeds een beroep moet doen op zijn West-Vlaamse loonwerker. Denk aan boeren die Vlaanderen voor Oost-Europa ruilden op zoek naar grond ... Nu hebben ze grond (groen), maar wat met de andere factoren? In hoeveel landen in de wereld krijgen boeren vandaag al waterquota opgelegd? De studenten leren situaties in andere landen inschatten op de nog zeer beperkte buitenlandse stages of groepsuitstappen. Dit jaar bezochten enkele studenten India en de Filipijnen. Ze hebben gezien wat watertekort met zich meebrengt. Zij hebben gezien hoe creatief naar oplossingen gezocht moet worden. Met andere woorden rode factoren zijn er overal en ze zijn van alle tijden. Er moeten dan ook keuzes gemaakt worden tussen de ene rode en de andere groene factor. Maak de balans op ... De laatste vraag moet immers ook zijn: hoe pak je de rode factoren aan waarvoor je nu eenmaal gekozen hebt. Elk zal dat op zijn manier doen.

Iets verdiend?

Ook al liepen we het gevaar dat we de passie en het enthousiasme die studenten en pas afgestudeerden zo siert, zouden temperen, toch moesten ze zeggen wat ze vonden van de documentaire *Wat hebben we verdiend vandaag?* Is deze

documentaire natuurgetrouw, overdreven pessimistisch of toch bemoedigend? *Wat hebben we verdiend vandaag?* is een film van Victoria Deluxe, in samenwerking met ABS, Boerenbond, Boeren op een Kruispunt en Landelijke Gilden, met steun van het GLB en de provincie Oost-Vlaanderen. Filmmaker Vanhoenacker volgde anderhalf jaar lang het leven en het werk op zes Oost-Vlaamse landbouwbedrijven, met de bedoeling een realistisch beeld te schetsen van de landbouw.

De studenten herkenden de verhalen van de eigen keukentafel, maar vonden de setting te pessimistisch. Zeiden ze dat omdat ze nog in hun 'studentenbubbel' zitten? Neen, velen van hen volgen de werkzaamheden op het eigen bedrijf. Wordt hun alles verteld? Sommigen erkennen de situatie en geven toe dat hen thuis afgeraden wordt om boer of boerin te worden. Zij kiezen voor een job rondom de landbouw. De studenten ergerden zich vooral aan de dramatische muziek.

Een van de bedrijven vertelde vorige maand precies hetzelfde verhaal voor OnsTv op PlattelandsTV in een positieve setting. In het vak RZL leerden de studenten documentaires analyseren door te letten op de muziek en op hoe alles in beeld gebracht wordt. Meerdere studenten verwezen naar #Boerentrots, waar (ook) de positieve kant van het verhaal getoond wordt. Of naar de Facebookpagina 'Boer-in zkt Toekomst' van enkele jongeren in de landbouw, onder meer een van de studenten uit de Vlaamse Ardennen, die eveneens zeer hoog scoort. "Wij zijn thuis geen klagers. Maar er steekt waarheid in de film. Het is wel merkwaardig dat enkele van de getoonde bedrijven ondanks alles toch voor voorbereiding gekozen hebben." Anderen zeiden dan weer dat de documentaire te veel gericht is op korte keten en verbreding. Dat kan en mag geen oplossing zijn voor de hele Vlaamse landbouw, want ook daar zullen we elkaar voor de voeten lopen. ■

Jacques Van Outryve

adjunct-hoofdredacteur
jacques.van.outryve@boerenbond.be

Jongeren met visie

Denkoefeningen zetten jongeren aan om een eigen visie op de toekomst te ontwikkelen. Jongeren weten dat passie en liefde voor het vak nodig zijn maar niet volstaan. Ze leren keuzes te maken. Kiezen is verliezen. Op de school leren ze om keuzes te becijferen. 'Slimmer boeren met cijfers' heeft ook zijn plaats op de schoolbanken, meer nog dan in het verleden. Daar moeten docenten garant voor staan. Het feit dat jongeren de factoren die nodig zijn om hier aan landbouw te doen verschillend klasseren en waarderen is typisch voor een familiale landbouw. Een verschillende waardering van gelijke factoren leidt tot verschillende keuzes, die een grote diversiteit en de veerkracht van de sector verzekeren. Terwijl industriële bedrijven omwille van hun aandeelhouders opteren voor maximalisering van winst op korte termijn, zijn familiale bedrijven verplicht om op korte termijn keuzes te maken en risico's te nemen, en op lange termijn in te zetten. Het ene bedrijf zal het zus doen, het andere zo. En de keuzes worden gemaakt op basis van eigen cijfers en eigen passie, niet op die van de buur.

“Keuzes worden gemaakt op basis van eigen cijfers en passie.”